

VOHA AHOLISINING AN'ANAVIY TURAR JOYLAR

Iskandarov Sherzod Abdug'aniyevich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Ijtimoiy fanlar kafedrası va Toshkent davlat tibbiyot universiteti huzuridagi pedagog kadrlarni qayta tayorlash va ularni malakasini oshirish tarmoq markazi. Dotsent.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17189249>

Vohada o'ziga xos lokal xususiyatli o'zgarish jarayoni yangi texnologiyalarining kirib kelishi asosida turar joylarda ham o'zgarishlar yuz bergan. Uylarning qurilishi bilan bog'liq urf-odat va an'analarda ham marosimlar mavjud bo'lib, unda mol so'yib qon chiqarishgan. Aholining 90% i o'timishi va bugungi kunga kelib mehmonxonalar qo'ra boshladilar. Bu kabi an'ananing kengroq tarqalishi mahalliy aholi o'rtasida o'ziga xos yangi o'zgarishlarga olib kelmoqda.

Dala tadqiqotlarmiz shuni ko'rsatiki, vohada joylashgan Qatag'on qishlog'i 1950 yillargacha o'tov uylarda yashab kelganlar. Tadqiqotlarmiz natijasida aniqlanishicha, bu qishloq o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turar ekan. Sariq qurtning ko'p bo'lganligi sababli oddiy loydan ular qurishmas ekan.¹ Bu esa qishloqning boshqa qishloqlardan o'ziga xos lokal milliy xususiyatidagi an'anaviy turar joylarning farqli jihati bilan ajralib turdi. Qatag'on qishlog'ida XX asrda va rus bosqinidan keyingi yillarda turar joylarda inoetnik o'ziga xos uylar qurila boshladi. Masalan: ruslar mintaqaga kirib kelgandan keyingi yillarda shifirli, patolokli betonli uylarning kirib kelish jarayoni ommalasha boshladi.

Maymanoq qishloq ahili qishda qo'rg'on atrofida uy-joylarga qaytib, bahor va yoz oylarida 4,5 ming gektar yerga tarqalib dehqonchilik va chorvachilik hamda polizchilik bilan shug'ullanganlar.²

O'tmishda uylarning qurilishi bilan bog'liq jarayonida paxsa va loydan iborat uylar bo'lib, uning o'rniga shifirli uylar qad ko'tarmoqda.

Maymanoq qishlog'iga 1968 yillardan boshlab pol va patolok kirib kela boshlagan, buning natijasida aholi ijtimoiy rivojlanishda o'zgarishlar yuz bergan.³ Jumladan XX asrning o'rtalaridan boshlab Maymanoq qishlog'ida turar joylari zamonaviy ko'rinishda qurila boshladi.

Bu esa vohada taransformatsion va innovatsiyaning kirib kelishi natijasi yuz berib ommaviy ravishda qishloqda yangicha uylar qurilib uylar keng, atrofida devor, ichki hududida tandirxon, molxonalarning qurilishi an'anaviy ko'rinishda qurilmoqda.

Vohaning yuqori qismida yashab kelayotgan o'zbek urug'laridan biri saroylardir.

Saroylarining ijtimoiy turmush-tarzida XX asrdagi o'ziga xos yangi an'analarning ta'siri kuchlidir. Yangicha uylarining qurilishi 1936-1937 yillardan boshlanadi. Bu hududda saroylar bilan bir qatorda o'zbek xalqining tarkibida yashab kelayotgan mang'it, qo'ng'irotlarda ham o'ziga xos milliy zamonaviy naqshinikor turar joylar qurish keng tus olmoqda. Ilmiy tadqiqotmiz natijasida janubiy O'zbekistonda olib borilayotgan keng ko'lamli ishlarining samarasidir.

¹ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яқкабғ. туман

² Султонов Н Мозийдан садолар. Бухоро 2001 Б. 22.

³ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яқкабғ. туман

Voha aholisi tomonidan turar joylarning qurishda ishlatiladigan xom ashyolar g'isht, to'proq, terak, qarag'ay va boshqalardir.⁴ Ilmiy tadqiqotlarimiz natijasida Qashqadaryo vohasi o'zbeklarda o'ziga xos milliy lokal xususiyatining saqlanib qolishi ahamiyatlidir.

Axborotchimizning ta'kidlashicha qishloq hayotida Sovetlar davrga kelib qishloqlarda yangicha texnologiyalar kirib kelishi bilan turar joylarda ham o'zgarishlar jarayoni tezlashdi.

Ammo qishloqda uch marta o'zgarish, kuchirish jarayoni bo'ldi. Birinchisi Stalin davrida 1947 yil qishloqni buzib tashlab 1960 yilga kelib Pastchi qishlog'ining marakaziy yo'l bo'yiga joylashtirganlar. Mustaqillik erishganmizdan kengi davridan boshlab esa birinchi yashab kelagan joylariga ko'chirib kelishgan. O'rtachil qishlog'ida 1957 yilda uylar qilin 1970 yillardan boshlab ko'cha boshladilar Paxsa uylar yakka shopining uylar 1970 yillar ikkixonali uylar oldi ochiq uylar ayvonlardan iborati. 1976 yilga kelib esa o'ziga xos lokal xususiyati zamonoviylashib pesh ayvonlarga o'ta boshladi. Axborotchimizni ta'kidlashicha 1970 yillarga turar joylarimizda o'ziga xos lokal xususiyatidagi uylarining qurilishda, har bir turar joyning qo'rishi jarayoni janubga qaratib uylari ikki va to'rtxonali qurila boshladi. Uyda jihozlanish, hamda xom ashyosi, sinchi uylari patolok yo'q, uylarining yopilish yantoq, zig'ir, tol terak, bilan qoplangan. Somonli uylar bilan ikki marta sug'algan ekan to'p gulkar va siliq qilib uyning jihozlanish ishlar amalga oshirilgan.⁵ XX asrda dunyo xaritasida o'ziga xos bo'lgan yangicha bir madaniyat shakllandi.

Qashqadaryo voha aholisining turmush-tarzida yangi bir o'ziga xos inoetnik madaniyatining kerib kelishi jadallashdi. Oldinlari vohada bir qancha o'zbek urug'lari istiqomat qilganlar, ular saroy, mang'itlar, qo'ng'irotlar bo'lib, ularning turar joylari o'tov, kapa, yer to'la kabilar bo'lgan kelganlar. Ammo XIX-asr oxir XX asrlarda o'ziga xos milliy madaniyat, yangicha uylarning qurilishi ommaviylasha boshladi.

Vohada o'tovlar asosiy turar joy sifatida XX asrning 30-yillarigacha mavjud bo'lib, XX asrning 50-yillaridan voha aholisi hududida transformatsion va innovatsion jarayonlarning jadallashuv, yoppasiga uy joylarni qurilishi zamonoviy qurila boshladi. XX asr boshlariga kelib, Voha aholisi ko'payib, shahar kengayganligi bois asta-sekin bozorlar savdo do'konlari, masjidlar va boshqa jamoatchilik binolari soni ortib, yangi shahar paydo bo'la boshladi.

Voha o'ziga xos an'anaviy jihati bilan ajralib turardi. Oldinlari odamlar yer to'lali uylarda istiqomat qilishganlar va o'tovlar qurib ko'chib yurishgan. XX asrining ikkinchi yarimdan 1958-59-60 yillargacha qishloqdagi turar joylarga shfirli, patolokli hamda boshqa xom ayoshlarning kirib kelib kelishi jarayoni tezlashidi. Turar joylarning tepa qismini yopishda yantoq, beton, g'isht, ishlatila boshladilar. Aholining asosiy qismini qo'ng'irotlar tashkil qiladi.

1940 yillargacha ba'zi oilalar ko'chma uylarda istiqomat qilib kelishgan ekan.⁶

Qashqadaryo vohasida olib borilgan dala tadqiqotlari natijasida bir qator ma'lumotlarga ega bo'ldik. Axborotchilarimiz ta'kidlashicha, oldingi uylarining qurilishida toshdan qilingan uylar uchun 40 eshakda olib kelingan tosh asosida 2 ta uy bir ayvon va oldi pesh ayvon solishgan.

⁴ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яккабоғ. туман

⁵ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яккабоғ. туман

⁶ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яккабоғ. туман

Agar 41 ta eshak tosh olib kelinsa ortib qolgan 39 tasi esa uyning qurilishiga yetmagan.

Shu jumladan Kitob tumanidagi Rus qishlog'ida yashab kelayotgan o'zbek urug'laridan biri kenagaslar turar joylari o'ziga xos lokal xususiyati bilan ajralib turadi. Masalan: Har bir xonadon mehmonlar uchun alohida darvozaxonaning oldida uylar qurishgan va kelgan mehmonni uyning ichiga kiritishmagan. Turar joy binolarining qurilishi ham o'ziga xos jihatlari bilan qibla tomonga qaratib qurilgan. Yozda esa qishloq aholisining katta qismi bog' va dala uylarga borib yashaganlar, chunki ular o'sha yerga borib dehqonchilik va bog'dorchilik qilishgan.⁷ XX asrda Qashqadaryo vohasida o'ziga xos lokal xususiyatini kirib kelishi transformatsion jarayonlar bilan bog'liqdir. Yangi zamonoviy turar joylarning barpo etilish natijasida voha turmush-tarzida, yangicha an'anaviy bir madaniyat shakllandi. Bu esa innovatsiyalashuv jarayonining tezlasha boshlashiga sabab bo'ldi. Aholining asosiy qatlam an'anaviy turar joylarning yo'qlishiga olib keldi.

Vohadagi Qamashi tumanining Qamay qishlog'ida olib borilgan ilmiy tadqiqotlarmiz natijasida biz bir qator ilmiy yangicha tahlillar qilishga erishdik. Ya'ni ularda uylar ichki va tashqi hovlilarga bo'linmagan hamda alohida mehmonxonalar uchun joy ajratilmagan. 1930-40 yillar oralig'ida uylarining oldida molxonalar, yon tomonda tandirxona qurilgan. 1970 yilda yangicha an'anaviy uylar qurilila boshladi. Uylar oldin panjakash bo'lgan keyingi vaqtlarda esa gul suvoqli bo'lgan. Uylar qishgi, yozgi tarzda qurilgan bo'lsa, ularning qurilishi past bo'lib tomi ham loydan iborat. O'zbek xalqi an'anaviy o'ziga xos inoetnik lakol milliy xususiyati bir-biridan tub farq qiladi.⁸ Chunki voha hududiga kelib joylashagan har bir xalqning inoetnik jihatlari yoylishiga olib keldi. Bu esa voha hayotida ijtimoiy, iqtisodiy siyosiy sohalarini ham transformatsion va innovatsionsi uchrashiga sabab bo'ldi. Masalan: XX asrning boshlaridan boshlab mahalliy aholi o'z turar joylarini o'zgarish bo'ldi. Buning sabab rus xalqining ko'chib kelishi sababdir. Bu esa o'zbek xalqi turmush-tarzinig yanada rivojlanisha olib keldi.

Mustaqillikka erishganmizdan keyin mamlakatimiz tarixida tub o'zgarishlar jarayoni amalga oshirildi. Janubiy O'zbekiston hududida ham shunday ishlardan uy-joy qurilish kombinati, yog'-ekstraksiya zavoddi qayta jihozlandi. Qarshi tikuvchilik ishlab chiqarish birlashmasiga yangi chet el uskunlari keltirildi. Shahardagi non kombinatiga ham xorijiy uskunalar o'rnatildi.

O'sha davrda shaharlar jami 271 ming 694 kvadrat metr uy-joyni foydalanishga topshirdi.

Shahardagi "Paxtazor" mikrorayoni qurib nihoyasiga yetkazildi. Qarshida yangi aholi punktlari yettinchi va uchunchi mikro tumanlari paydo bo'ldi. Kamandi, Zog'za va Otchopar mahallalarida yangi hususiyatli uy-joylar qurila boshladi. Shaharda aholi jon boshiga to'rg'i keladigan uy-joy hajmi ilgari 10, 13 kvadrat metrni tashkil etgan bo'sa, Islom Karimov viloyatga yetakchilik qilgan davrda 12,7 kvadrat metriga yetidi.⁹

O'zbek qishloqlaridagi vaziyati, sirtidan qaraganda, ancha yaxshiday tuyularda. Bu yerda birinchi besh yillik davrida umumiy maydoni 630 ming kv.m bo'lgan eski uylar ta'mirlanib

⁷ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яккабўғ. туман

⁸ Дала ёзувилари, Қашқадарё вилояти Деҳқонобод, Бешкент, Касби, Китоб, Косон, Муборак, Қамаш, Қарши, Ғузор, Шахрисабз, Чироқчи, Яккабўғ. туман

⁹ Қарши. Т.: Маънавияти. 2006. Б. 115-116.

qo‘shimcha ravishda ishga tushirildi, ikkinchi besh yillik davrida esa 1220 ming kv.m uy-joy foydalanishga topshirildi. Lekin dehqon yana davlatdan hech qanday yordam olmasdan qolaverdi. Qishloq aholisi uy qurishni asosan an‘anaviy hashar usuli bilan amalga oshirar edi.¹⁰

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlashi lozimki, XX asrda Qashqadaryo voha aholisi turar joylarining aksariyati boshqa O‘rta Osiyo xalqlari turar joylariga o‘xshash bo‘lgan. Ammo voha turli etnoslarining turar-joylari ba’zi jihatlari bilan o‘ziga xos tarzda ajralib turgan. Qashqadaryo vohasida uy-joy qurilishi qadimiy an‘analarga asoslangan holda tabiiy iqlimni hisobga olib, aholi o‘zining turmush tarzi, xo‘jaligi hamda moddiy, ma’naviy mavqeiga qarab, uy-joylar qurganlar.

Vohada qadim vaqtlardan buyon yashab kelayotgan o‘zbek urug‘larining aksariyat qismida xali ham o‘troqlashuv jarayoni yuz berishi, shu bilan bir qatorda an‘anaviy davom e’tib kelayotgan ba’zi bir an‘anaviy turar joylarning XX asrning 30-60 va shu yillardan so‘ng davrdagi o‘zgarishi bilan bog‘liq jihatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абилов, Ў. М. (2024). Социальные и гносеологические основы оптимизма-пессимизма (Doctoral dissertation, Filologiya, falsafa, madaniyat va san‘at: umumiy muammolar va yechimlar).
2. Kholikova, R. E., Narkulov, D. T., Abilov, U. M., Khudoykulov, A. B., Karimov, N. R., Iskandarov, S. A., ... & Niyozova, N. S. (2023). Impact of Renaissances in The History of Uzbekistan And Causative Factors of The Third Renaissance. Journal of Law and Sustainable Development, 11(12), e2518-e2518.
3. Abilov, U. M., & Shakasimovich, M. B. (2022). Spirituality is a Light from the Mirror of the Soul. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(6), 104-109.
4. Абилов, У. М. (2022). Садоқатли дўст тимсолига молик ҳаёт фалсафасига амал қилган инсон (Doctoral dissertation, Орзуларга ҳамоҳанг ҳаёт. Профессор ДТ Норқуловнинг 70 йиллигига бағишланган илмий анжуман материаллари).
5. Абилов, У. (2022, May). ДАВЛАТ ТИЛИГА ЭЪТИБОР-МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА УНИ НАМОЁН ҚИЛИШ АСОСИДИР. МАМЛАКАТИМИЗДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ҲОЯСИНИ КЕНГ ТАРҒИБ ҚИЛИШДА ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЎРНИ МАВЗУСИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ.
6. Абилов, У. (2022, May). ДАВЛАТ ТИЛИ ҲАҚИДА МУЛОҲАЗАЛАР. МАМЛАКАТИМИЗДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ҲОЯСИНИ КЕНГ ТАРҒИБ ҚИЛИШДА ИЖТИМОИЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЎРНИ МАВЗУСИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ.
7. Абилов, У. (2022). Миллий-маданий меъросимиз бўлган давлат тили ҳақида мулоҳазалар (Doctoral dissertation).

¹⁰ Ўзбекистон янги тарихи. Т: Шарқ.И-Боб 2000. Б. 369. Народное хозяйство Узбекской ССР за 50 лет.-Т., 1967. С. 207.

8. Абилов, У. (2022). Учинчи ренессанс давлат тилига эътибордан бошланади (Doctoral dissertation).
9. Ўзбекистон янги тарихи. Т.: Шарқ.П-Боб 2000. Б. 372-373.
10. Задыхина К.Д. Узбеки дельты Амударьи // Труды ХАЭЭ. Т. 1. –М., 1952. –С. 355-359. Шаниязов К. Ш. Исмаилов Х. Этнографические очерки материальной культуры узбеков в конце XIX-начале XX в.-Т: Фан,1981. С. 54-59; Жабборов И. Ўзбек халқи этнографияси. Т: Ўқитувчи, 1994. Б. 160. Жабборов И. Ўзбеклар: турмуш тарзи ва маданияти. Т: Ўқитувчи, 2003. Б. 205.Жабборов И. Жаҳон этнологияси асослари. Т: Янги аср авлод, 2008. Б. 347. Жабборов И. Ўзбеклар Шарқ, 2008. Б. 236 Зунунова Г.Ш. Тошкент ўзбекларининг анъанавий уй-жойлари ва унинг ўзгариши // Тошкент маҳаллалари: анъаналар ва замонавийлик. –Т.: 2002. Б. 73-85;
11. Маманазаров.Н Мустақиллик ва миллий-этник жараёнлар. Т.: Моллия институти 2004. Б. 79.
12. Маманазаров Н. Этник ўзликни англаш ва ижтимоий тарққиёт//Жамияти ва бошқарув. Т.: 1998 № 3 - Б. 38.
13. Раҳмонқулова А. Ўзбекистонга зўрлик билан халқларнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволига доир (1930-1950 йиллар)// Ижтимоий фикр Т.:2000. №.
14. Маҳмудбеков Ш Жамияти ва бошқарув Оила маҳалла ва ижтимоий муҳафаза Жамияти ва бошқарув Т.: 1998 № 2 - Б. 70-71.
15. Итоги Всесоюзной перпписи населения 1959 г. М, Наука 1962. С. 43.
16. Ўзбекистон халқлари тарихи. Т: Фан, 1993. Б. 158.
17. Лунин Б.В. 20-30-йилларда Ўзбекистонда этнография масалаларининг ўрганилиши // XX асрнинг ўттизинчи йилларида Ўзбекистонда тарих фани (Тарихшунослик очерклари). 2-қисм. –Тошкент, 1994. –Б. 309-327. Ибрагимов О И Мавсумий ва вақтинчалик тураржойларнинг ривожланиш тарихига доир (XIX асрнинг охири ва XX асрнинг бошлари) // Археология ва этнография масалалари Самарқанд. 1984. Б. 39 Исмоилов Ҳ. Анъанавий ўзбек кийимлари. Т: Фан, 1979. Б. 31-40. Донёров А. Этнографические исследования в Узбекистане в XX веке: основные этапы, проблемы, перспективы развития: Автореф. дисс. докт. ист. наук. Т: 2003. 54 с. Донёров А. Ўзбекистон этнографияси тарихидан айрим лавҳалар (XX асрнинг 20-80-йиллари). Ташкент: Янги аср авлоди, 2003. Б. 80. Донёров А. Мустақил Ўзбекистон этнографияси тарихшунослигининг айрим масалалари. Тошкент: Янги аср авлоди, 2003. Б. 43. Донёров А. К историографии этнографии Узбекистана XX века // Ўзбекистон этнологияси: янгича қарашлар ва назарий методологик ёндашувлар. Т: 2004. –Б. 15-24. Арифханова З.Х. Изучение проблем этнографии в институте истории АН РУз // O‘zbekiston tarixi. Т: 2003. № 4. - Б. 61-74. Аширов А. Ўзбекистон этнологияси мустақиллик йилларида: ютуқлар, муаммолар ва уларнинг ечимлари // Ўзбекистон этнологияси: янгича қарашлар ва назарий методологик ёндашувлар. Т: 2004. –Б. 24-31.
18. Кармышева Б.Х. Узбеки-локайцы Южного Таджикистана // Труды АН ТаджССР. Т. XXVIII. –Сталинабад, 1954. –С. 13.

19. Ўз. Рес. МДА фонд 2888 рўйхат-1 йиғма жлид 23 вароқ-72. Б-10-11.
20. История народов Узбекистана – Т.: 1. том, 1950. Б. 130.
21. Шаниязов К. Узбеки-карлуки.-Т.1964. С. 128-129
22. Шаниязов К.Ш., К этнической истории узбекского народа. - Т. Фан 1974 С.342.
23. Исмоилов Ҳ. Анъанавий ўзбек кийимлари. Т: Фан, 1979. Б. 53.
24. Шаниязов К. Ш. Исмаилов Х. Этнографические очерки материальной культуры узбеков в конце XIX-начале XX в.-Т: Фан,1981.С. 126
25. Шониезов. К.Ш, Қанғ давлати ва қанғлилар. Т: Фан, 1990. Б. 168.
26. Кубаков К. Этнической состав сельской населения верхний Кашкадарьи в конце XIX начале XX вв. (Историко-этнографическое исследование): Автореф. дисс. канд. ист. наук. Т: 1973. С. 34-35
27. Бўриев А. Большая семья узбеков на рубеже. XIX- XX вв. (на этнографическом материале южных областей Узбекистана): Автореф.дисс.канд.ист.наук. Л. 1985. С.25.
28. Бўриев О. Оила ва социалистик турмуш тарзи. Т.: Ўзбекистон, 1982.Б. 3.
29. Бўриев О Низомов А Оила ва янги анъаналар. Т: 1988. Б. 16.
30. Misri, M. E. (2025, April). Stock Market Price Prediction using Ebola Optimization Search Algorithm with Bi-Directional Gated Recurrent Unit. In 2025 4th International Conference on Distributed Computing and Electrical Circuits and Electronics (ICDCECE) (pp. 1-6). IEEE.
31. Norkulov, D. T., Narkulov, S. D., & Iskandarov Sh, A. (2022). Alimova SG, Pardayev AA Umarova FS, Khudoykulov AB THE ROLE OF PHILOSOPHICAL THINKING AND PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE IN UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY. ASEAN Journal on Science & Technology for Development, 39(4), 605-613.
32. Misri, M. E. (2024, December). Binary Water Wheel Plant Algorithm with Soft Gated Recurrent Unit for Software Defect Prediction. In 2024 4th International Conference on Mobile Networks and Wireless Communications (ICMNWC) (pp. 1-5). IEEE.
33. Ниёзова, Н. Ш. (2022). Сущность и значения книга Абу Райхан Беруний «Минерология» («Китаб ал-джамахир фи ма ‘рифат алджавахир») (Doctoral dissertation, Abu Rayhon Beruniy ilmiy-madaniy merosining ahamiyati va uning fan taraqqiyotidagi o ‘rni).
34. Misri, M. E. (2024, December). Binary Water Wheel Plant Algorithm with Soft Gated Recurrent Unit for Software Defect Prediction. In 2024 4th International Conference on Mobile Networks and Wireless Communications (ICMNWC) (pp. 1-5). IEEE.
35. Ниёзова, Н. (2022). Teletibbiyotni rivojlantirish–inson salomatligini saqlashda yangi bosqich. Materials of International student’s conference: Digitalization is the future of medicine.
36. Бўриев, О., Искандаров, Ш., & Хўжаёров, А. (2022). Абу Райхон Берунийнинг “Ҳиндистон” асари ноёб этнографик манба сифатида. Academic research in educational sciences, (3), 399-411.

37. Ниёзова, Н. Ш. (2022). ИНСОН ҚАДР–ҚИММАТИ ВА ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ–ФАРОВОНЛИК ГАРОВИ. *Academic research in educational sciences*, 222-223.
38. Абилов, Ў. М. (2024). Социальные и гносеологические основы оптимизма-пессимизма (Doctoral dissertation, *Filologiya, falsafa, madaniyat va san'at: umumiy muammolar va yechimlar*).
39. Kholikova, R. E., Narkulov, D. T., Abilov, U. M., Khudoykulov, A. B., Karimov, N. R., Iskandarov, S. A., ... & Niyozova, N. S. (2023). Impact of Renaissances in The History of Uzbekistan And Causative Factors of The Third Renaissance. *Journal of Law and Sustainable Development*, 11(12), e2518-e2518.
40. Abilov, U. M., & Shakasimovich, M. B. (2022). Spirituality is a Light from the Mirror of the Soul. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(6), 104-109.
41. Абилов, У. М. (2022). Садоқатли дўст тимсолига молик ҳаёт фалсафасига амал қилган инсон (Doctoral dissertation, Орзуларга ҳамоҳанг ҳаёт. Профессор ДТ Норқуловнинг 70 йиллигига бағишланган илмий анжуман материаллари).
42. Абилов, У. (2022, May). ДАВЛАТ ТИЛИГА ЭЪТИБОР-МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ ВА УНИ НАМОЁН ҚИЛИШ АСОСИДИР. МАМЛАКАТИМИЗДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ҲОЯСИНИ КЕНГ ТАРҒИБ ҚИЛИШДА ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЎРНИ МАВЗУСИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ.
43. Абилов, У. (2022, May). ДАВЛАТ ТИЛИ ҲАҚИДА МУЛОҲАЗАЛАР. МАМЛАКАТИМИЗДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ҲОЯСИНИ КЕНГ ТАРҒИБ ҚИЛИШДА ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЎРНИ МАВЗУСИДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ.
44. Абилов, У. (2022). Миллий-маданий меъросимиз бўлган давлат тили ҳақида мулоҳазалар (Doctoral dissertation).
45. Абилов, У. (2022). Учинчи ренессанс давлат тилига эътибордан бошланади (Doctoral dissertation).
46. Ниёзова, Н. Ш. (2014). Здоровый образ жизни и гигиеническая культура. *The Way of Science*, 50.
47. Iskandarov, S. (2020). О ‘zbekiston arablarining til xususiyatlari va etnolingvistik o‘zgarishlar. *Uzbekistan: Language and Culture*, 2(2).
48. Misri, M. E. The Impact Of Devops Practices On Software Development Lifecycle.
49. Искандаров, Ш. А. (2017). ОБ ЭТНИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ АРАБОВ УЗБЕКИСТАНА И СВЯЗАННЫХ С НЕ ЭТНОТОПОНИМАХ. *Вестник антропологии*, (4), 38-46.
50. Ниёзова, Н. Ш. (2022). Сущность и значения книга Абу Райхан Беруний «Минерология» («Китаб ал-джамахир фи ма ‘рифат алджавахир») (Doctoral dissertation, *Abu Rayhon Beruniy ilmiy-madaniy merosining ahamiyati va uning fan taraqqiyotidagi o‘rni*).

51. Ниёзова, Н. (2022). Teletibbiyotni rivojlantirish–inson salomatligini saqlashda yangi bosqich. Materials of International student’s conference: Digitalization is the future of medicine.
52. Ниёзова, Н. Ш. (2022). ИНСОН ҚАДР–ҚИММАТИ ВА ҲУҚУҚИНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ–ФАРОВОНЛИК ГАРОВИ. Academic research in educational sciences,, 222-223.
53. Ниёзова, Н. Ш. (2014). Здоровый образ жизни и гигиеническая культура. The Way of Science, 50.
54. Iskandarov, S. A. (2024). Settlement of arabs who moved to central asia. Current research journal of history, 5(05), 25-28.
55. Sherzod, I. (2024). Rituals related to child birth and upbringing of central asian arabs. Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals, 4(04), 75-80.
56. Kholikova, R. E., Narkulov, D. T., Abilov, U. M., Khudoykulov, A. B., Karimov, N. R., Iskandarov, S. A., ... & Niyozova, N. S. (2023). Impact of Renaissances in The History of Uzbekistan And Causative Factors of The Third Renaissance. Journal of Law and Sustainable Development, 11(12), e2518-e2518.
57. Abdiganievich, I. S. (2023). CHANGES IN ETHNIC IDENTITY OF UZBEKS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 42-46.
58. Abdiganievich, I. S. (2023). CHANGES IN ETHNIC IDENTITY OF UZBEKS. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 42-46.
59. Iskandarov, S. A. (2023). Social, economic and cultural processes in the Kashkadarya oasis in the 20th century and their impact on the lifestyle of local residents. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(10), 149-154.
60. Musayev, O., Abidova, Z., Abdalov, U. M., Orzikulov, B., Narkulov, S. D., Rakhimov, S., ... & Nematov, O. (2023). Issues Of National Identity in The People of Central Asia. Journal of Law and Sustainable Development, 11(12), e2796-e2796.
61. Norkulov, D. T., Narkulov, S. D., & Iskandarov Sh, A. (2022). Alimova SG, Pardayev AA Umarova FS, Khudoykulov AB THE ROLE OF PHILOSOPHICAL THINKING AND PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE IN UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY. ASEAN Journal on Science & Technology for Development, 39(4), 605-613.
62. Бўриев, О., Искандаров, Ш., & Хўжаёров, А. (2022). Абу Райҳон Берунийнинг “Ҳиндистон” асари ноёб этнографик манба сифатида. Academic research in educational sciences, (3), 399-411.
63. Iskandarov, S. (2020). О ‘zbekiston arablarining til xususiyatlari va etnolingvistik o ‘zgarishlar. Uzbekistan: Language and Culture, 2(2).
64. Ниёзова, Н. Ш., & Искандаров, Ш. А. (2019). Ўзбекистон тарихини ўқитишда инновациялар самарадорлиги хусусиятлари.
65. Искандаров, Ш. А. (2017). ОБ ЭТНИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ АРАБОВ УЗБЕКИСТАНА И СВЯЗАННЫХ С НЕ ЭТНОТОПОНИМАХ. Вестник антропологии, (4), 38-46.

66. Pirimova, M., Torambetov, B., Kadirova, S., Ziyaev, A., Gonnade, R. G., & Ashurov, J. (2022). Synthesis, crystal structure and Hirshfeld surface analysis of a zinc (II) coordination polymer of 5-phenyl-1, 3, 4-oxadiazole-2-thiolate. *Structure Reports*, 78(8), 794-797.
67. Primova, M. A. Kadirova Sh. A., Ziyayev AA, Buvrayev ER Co (II) va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o'rganish. Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotnomasi-2020 yil.
68. Primova, M. A., Kadirova, S. A., Ziyayev, A. A., & Buvrayev, E. R. (2020). va V (V) ning 5-(fenil)-1, 3, 4-oksadiazol-2tion asosidagi aralash metalli kompleks birikmasini antioksidantlik faolligini o'rganish.
69. Нуралиева, Г. А., & Пиримова, М. А. *Universum: Химия и биология: электр. научн. журн.* 2020. № 2 (68).
70. PIRIMOVA, M. A., KADIROVA, S. A., & ZIYAYEV, A. A. (2025). Synthesis and study of complex compounds with 1, 3, 4-oxadiazole derivatives based on ammonium vanadate. *Chemistry and chemical engineering*, 2024(4), 5.